

BİLGE KAĞAN'DAN ATATÜRK'E GELEN SİR

Kimlik, Kişilik, Önderlik

MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU*

Toprağında güneş batma bilmez denilen Britanya İmparatorluğu'nun Amirallik Birinci Lordu ünlü Sir Winston Churchill'in hem İngiltere için büyük bir yüz karası olan hem de Churchill'in kendisinin çok uzun süre gölgelere itilişle sonuçlanan Çanakkale Savaşları yenilgisine gösterdiği tek ve kesin sebep aslında bir özür değildir; yenilginin acısını geçiştirmek de olmadığı gibi siyasette çok sık rastlanan, ve hemen hemen her ülkede başvuru, mecbur kalınmış bir kandırmaca cümlesi de sayılmaz: "Üstün yaratılışlar, dâhiler, ancak yüzyılda bir görülür. Yazık ki yüzyılımızın üstün yaratılışı, dâhisi, yaşadığımız zamana denk düştü ve ben, biz, onunla savaşmak gibi bir yanılığın ve bahtsızlığı yaşadık!" anlamlarına gelebilecek bir söyleyiş ile İngiliz Meclisinde yenilişini kabul ve itiraf ederken ne Meclisteki milletvekillerine ne de İngilizlere yalan söylemekteydi. Gerçeği; yalın, çarpıcı ve sindirilmesi İngiliz imparatorluk gururu için de pek zor olan bir yenilginin acılarını olanca hüznüyle çarıptamadan söylerken utançlı da olsa sadece gerçeği söylüyor fakat o yeniliş de bile İngiliz onurunun zedelenmemesine özeniyordu.

Çünkü asıl maksadı Türkleri geldikleri yere sürmek, böylece, Rusya'yı rahatlatırken İngiltere'ye Hindistan, ve bütün Ortadoğu yolunu kapalı tutan Türk engelini yok etmek olan Boğazlar üzerinden geçip İstanbul'u vurmak ve düşürmek savaşının zor bir savaş olmayacağına kesinlikle inanılmıştı. Kara savaşları yerine Fransız donanmasıyla güçlendirilmiş yenilmez İngiltere donanmasının, pek büyük bir direnmeyle karşılaşmadan Çanakkale Boğazı'nı aşip Marmara'dan İstanbul'u alacağı kesinliği, herkesçe, o kadar olağan bir kesinlik gibi kabul edilmişti ki Bulgar kralı, Bizans imparatorunun tahtına oturmuş görünen fotoğrafının resmedildiği kağıtları bağlaştığı çara ve kralara göndermekten bile çekinmemişti. Ona böylesi bir hevesi ve yiğitlenmeyi

* Araştırmacı, Yazar.

veren de İngiltere'yi İngiltere'yi Çanakkale'ye doğru ayaklandıran ise krallığın Birinci Deniz Lordu Sir Winston Churchill idi.

Fakat Çanakkale'de yapışıp kaldılar.

1071 yılından 1915 yılına kadar sekiz on kere, geldikleri yere kadar sürülmek niyetiyle üzerlerine gidilen Türkler bu sonuncu geliş Çanakkale'de göğüs gerdiler; bu çılgın istilâyı önce durdurdular, sonra hareketsizleştirdiler sonra bunalttılar. Daha sonra da geldikleri yere kovalamak üzere üzerlerine gelen "kimi Hindû kimi yamyam kimi bilmem ne belâ"dan oluşmuş bir sırtlan sürüsünün kışkırtıcısı İngilizler ve dostlarını, geri sürdüler

Bunu kimse ummuyor, beklemiyordu; Sir Winston Churchill için ise apaçık bir şaşkınlık oldu. O şaşkınlık İngiliz İmparatorluğu'nun yüz karası olmak üzereyken İkinci Dünya Savaşı'na kadar adını yenilgiyle birlikte hatırlatacak olan bir utancın gölgesinde yaşamaya mahkûm kalacağını, belki de, hissetmenin çırpınışında Churchill, sebebi, üstün yaradılışlar karşısında olağan yaratıkların her vakit boyun eğeceğini açıklayarak çağın zaferini çağın dâhisine bağladı.

Çağın dâhisi Çanakkale'den geri dönmeyen, aksine geri döndüren, adı o güne değin pek az duyulmuş bir yarbaydı; Yarbay Mustafa Kemal Bey!

Buna rağmen İngiliz İmparatorluğu vazgeçmeyi düşünmeyecekti; elbette Sir Winston Churchill'in de emeği bulunan yeni niyetlerine uygulama alanı olarak Türk topraklarını seçerek, bu sefer, kendi varlıklarını gizlemeden, fakat kendileri ortadan görünmeden Yunanlıları uygulama alanına salacaktı. Geldikleri yerlere sürülmesinin zorluğunu artık Çanakkale'de görüp öğrendikleri için bu defa Türkleri sürmek yerine Türk yurdunu daraltmak, büyük bir milleti küçük ve dar topraklarda sıkışık yaşamaya zorlamak, yenilmesinin kolay olmadığını anladıkları gücü parçalamak isteyecekti.

İsteklerini gerçekleştirdiler de. Sonuç, bir kere daha onlar için yenilgiydi; ve çağın dâhisi Çanakkale'deki Yarbay Mustafa Kemal Bey yenilgilerinin yine sebebiydi... o Yarbay şimdi Paşa idi de! Gâzi Mustafa Kemal Paşa kimliğiyle bu defa, geldikleri yere sürülmek maksadıyla üzerlerine gidilen bir yorgun ve perişan milletin önünde yürüyordu.

Artık adı pek az duyulan Sir Winston Churchill'in, yine elbette, İngiliz İmparatorluğu'nun dünya siyâsetini yönlendirme arzu ve hevesinin itişleriyle Lozan Konferansı'nı sürükleyen toplantılar, ne kadar az verip çok koparma

hırslarıyla bir korkutmalar gönül almalar; telaşlandırmalar sevindirmeler... kısacası sırtlan pazarlıklarıyla uzatılmak çabasında umudu ve umutsuzluğu bir arada yoğunlaştırsa da, sonucun eri gecı bir uzlaşmaya varacağı belliydi. İngiliz İmparatorluğu her çareye başvurdu; koparacağını sandığı her dilime pençesini uzattı... alabildiğini aldı belki de, fakat ummadıkları, hiç değil ise son yirmibeş yıl içinde hiç, hiç, hiç ummadıkları bir büyük gerçek ile karşı karşıya kaldıklarını gördüler... artık Türk Osmanlı İmparatorluğu yoktu fakat Türkiye Cumhuriyeti devleti vardı, bu Devletin de bir Cumhurbaşkanı...

Çanakkale Savaşlarının yarbayı, millî devlet olma savaşlarının Gâzi Paşası ve Mareşalı, Türkiye Cumhuriyeti devletinin ilk Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk olmuştu. Yenilgilerinin tek ve kesin sebebi diye bu dâhiyi gösteren İngiliz İmparatorluğu'nun bir vakitler Amirallik Birinci Lordu Sir Winston Churchill, sanırım bu ışıltılı gelişimi, hüznelerini kederleriyle denkleştirirken elemelerin ağır bastığı bir hüsrân içinde seyretmiştir!

Fakat düşünebildiyse o anda, veya daha sonra; çağın dâhisini doruğa çıkaran kendisini ise uzun bir zaman için gölgelerde yaşamaya mahkum edenin kader olmadığını; bir görüş, anlayış, değerlendiriş ve inanış meselesi olduğunu farketmiş olmalıdır.

Düşünmüş olabilir; olmayabilir de.

Ben düşünmüş olabileceğini sanıyorum. Çünkü, İkinci Cihan Harbi'nin başında da sonunda da Türkiye'yi yanlarına çekebilmek için gayret edenlerin önünde İngilizler, ve elbette Hitler'in sayesinde gölgede yaşamaktan kurtularak ışığa kavuşmuş bir Başbakan Churchill var idi. Belki de 1940'ların aracı gerci hattâ yiyeceği giyeceği pek kıt ordusunun savaş gücünü bilmesine rağmen Türk milletini ve gücünü artık Churchill de tanımıştı. Çanakkale Savaşlarında farkına varamadığı o millet gücünün, güvenilir önderini bulduğunda nasıl bir vurucu direnç durumuna geldiğini de gelebileceğini de öğrenmişti.

Churchill'i yanılan, onun, İngiltere toprağında seyrettiği Türk devletinin çürümüş görüntüsüydü. Uzun yaşamış her imparatorluk gibi Türk Osmanlı İmparatorluğu'nun da 600 yıl gibi bir başdöndürücü yıllanmışlığın yıpranmasında dökülmek üzere bulunduğunu görmekteydi. Elbette Churchill de imparatorlukların insan ömrüne benzer ömürler yaşadığını bilmekteydi. Nasıl insanlar doğar, çocukluk ve ergenlik çağını tamamlayıp orta yaşın durgunluğunu, yaşlılığın bunalımlarına erdirerek yıpranmanın

çöküntüsünde ömürlerini tamamlar ise imparatorluklar da öyledir ve ne derece güçlü ve zengin olurlarsa olsunlar ömürleri, yaşanan hayatın ypraticı yaşantılarıyla sürekli kan kaybeder. Eğer kaybedilen veya eskimenin törpüsüyle zayıflayan kan yenilenemez, güçlendirilemez; her ne sebep ile olursa olsun beslenip tazelenemez ise yokoluş gelir kapıyı çalar!

Churchill'in böyle bir inanışın etkisinde: "Geldikeri yere geri sürülmesi" için bir tür yeminle kendisini bağladığı Türklerin böyle bir genelleme içinde düşünemeyeceğini çok sonraları anlamış olması onun hayatındaki hüznelerin ve kederlerin başlangıcı fakat içinde yaşadığı çağı paylaşma bahtsızlığına katlandığı dâhinin, Atatürk'ün ise yıldızının parlama vesilesidir. Churchill de bütün Avrupalılar gibi devleti yok ettiğinizde milletin tutsak duruma getirileceğini sanıyordu. Daha doğrusu devlet ve millet kavramlarının birbirine bağlı, devletin bir millet örgütlenmesinden başka bir şey olmadığı inancıyla hareket etmekteydiler... örgütlenme kılınç kesiminde parçalanınca millet tutsaklaşır... Onlara göre!

Halbuki Atatürk, millet yok edilmedikçe devletin varlığıyla yokluğu üzerinde kesin yargılara varılamayacağı inancındaydı; hele Türk milleti söz konusu edildiğinde o inanç büsbütün çelikleşiyordu. Bu yüzdendir ki çok daha sonraları, devletin değil milletin ölüm kalım savaşında: "Hattı müdâfaa yoktur, sathı müdafaa vardır; bu sath bütün vatandır! kesinliğinde buyuracaktır. Milletin, devletten önce vatan ile bütünleşme mecburluğunu bu kadar açık belirtir bir inanç onu Churchill'in karşısında zafere götürmüştür.

Daha sonra, 1923 yılında Birinci İktisad Kongresi'nin açış konuşmasında, İzmir'de, bu inancını apaçık söyleyecektir: "Düşmanlarımız aynı zamanda Osmanlı devletiyle beraber Türk milletinin de mahvolduğunu zannetti. İşte bunda çok aldandı. Osmanlı devleti gibi çok devlet kurmuş olan Türk milleti mahvolamazdı. Ve mahvolmamıştı. Bilâkis hayatına vurulan darbelerden hârici ve dâhilî düşmanların acı darbelerinden birdenbire bütün teyakkuzların bütün intibahlarını takındı, hayatını, şerefini kurtarmak için kemâl-i şerefle başını kaldırdı."

Churchill'in, Çanakkale'ye rağmen, böyle bir milleti tanınması elbette imkânsızdı. Gerçi, "geldikleri yere sürülmesi" için, kendilerince birçok sebep bulunsa da, sürülmesi gereken milletin gücü güçsüzlüğü tümüyle bilinmeden... hele Türk milleti gibi gerçekten anlaşılması zor fakat anlaşıldığı anda da yaklaşılması kolay insanlardan oluşmuş bir millet hakkında genellemeler yaparak ve "senaryo"lar ya da kitap anlatımlarından kurtulamamış varsayım-

larla hükümlere vararak o millete inanmaya inanmaya yola çıkmak, kişiyi her vakit yanılır, yanıltmıştır da; bu yüzden Churchill de kınanamaz... benim kınayışım, gücünü bilmediği ve bilemeyeceği bir milletin üzerine yürüme gözü karalığı ile o duygusunu besleyen hıncı ve hırısıdır. Yenilgisinin sebebi aynı çağda yaşama bahtsızlığına kurban gittiği dâhî değildir sadece; sözü edilen hırsı ve hıncıdır da!

Halbuki o dâhi, Gâzi Mustafa Kemal Atatürk, milletini çok iyi bilmekteydi; sağlam, çok sağlam yönlerini de iyi biliyordu... çürük, çok çürük yönlerini de çok iyi biliyordu. Bunlara rağmen inanmıştı milletine, seviyordu. Tıpkı Türk Bilge Kağan gibi...

Aynı duygu, aynı düşünce, aynı inanış; ve, aynı üzüntüleri yaşayıp aynı sevinçlerin diriliğinde yüce bildikleri milleti kandırmayarak, hep doğruları söylemek mecburluğunu bilmenin bilincinde Türk milletini benimsemiş, onun parçası olmanın onuruyla gururlanmıştı.

Hamdullah Suphi Tanrıöver'den dinlediğim, yanılmıyorsam bu güne-değin hiçbir yerde yayınlanmamış şu sözler Atatürk'ün olumsuz bir havadaymış gibi görünse de önderlik ayrıcalığıyla yaratılmış bir insanın parçalanması zor bir bütünlükteki ruh yapısını apaçık göstermektedir:

1952 yılı Nisanında, Hamdullah Suphi Beyin, şimdi İstanbul Üniversitesi'nin yönetim yeri olan Horhor'daki Suphi Paşa Konağı'nda dinlemiş idim. O yıllarda hemen hemen her iki üç günde bir, saat sabahın onu onbiri arasında konağa gidiyor, yanında yarım saat bir saat bulunuyordum. Soruyordum, dinliyordum.

Bu yazıda o konuşmalardan Atatürk ile ilgili üçünü, kesin ölçüler olur düşüncesiyle dillendireceğim. Birisi şu, İstanbul'un düşman işgalinden kurtuluşu sonrasında. Atatürk İstanbul'a ilk defa geliyor. Yollar tıklım tıklım karşılayıcı dolmuş; evlerin pencereleri, çıkmaları, kapı önleri, kaldırımlar akıl almaz bir kalabalığı sığdıramıyor, taşırılmakta... çatılarda bile insanlar salkımlanmışa yeri göğü inletircesine Gâzi Mustafa Kemal Paşaya alkış tutuyor iken Hamdullah Suphi Tanrıöver Gâzinin çok yakınından onun sert, elmacık kemikleri belirli hareketsiz yüzünü seyretmekte; acaba bu baş ne düşünmekte, bu yüz neden hareketsiz? Bunca alkışın kıyâmetinde ve insanların sellenmesinde kim olsa yerinde duramaz, sele kapılırcasına kendini bırakır...

Atatürk'ün aksine bakışlarını ve duruşunu düşünmekten öte merak da etmeye başlayınca dayanamayıp soruyor: "Paşam, kimbilir şu anda nasıl he-

yecanlanmaktasınızdır? İmparatorlukların başşehirinde insanlar sizin için nefes alıyor."

Soruya şöyle bir bakar Atatürk; bir Balkan bakışında epeyce eskimiş eski bir Hun-Avar karışımı gülümseyiş belirir: "Öyle mi sanıyorsun? Öyleyse ver elini! Ver ver, uzat, basur yüreğimin üstüne, bak küçücük bir tıprıtu olsun var mı?"

Hamdullah Suphi Bey, böyle bir davranış beklemediği için biraz da şaşkın, hattâ çekinmiş bakar iken elini de uzatmıştır. Atatürk o eli alır, yüreğinin üstüne koyar. Evlâdım o yürekte hiçbir heyecan belirtisi yoktu; tıpkı yüzü gibi yaradılışının akışındaydı... benim yüreğim heyecanlandı, inananamadım, elimde olmadan, nasıl olur, olamaz! gibisinden sözler çıktı ağzımdan... özür diledim" demiş o vakti bir daha yaşamışçasına susmuştu. Sonra Atatürk'ün cevabını söyledi: "Özür dilemene gerek yok Hamdullah, çünkü bu kalabalık daha öncekileri de böyle karşılamış böyle alkışlamıştı, biliyorum. Şimdi beni yere göğe kondurmayanlar, küçücük bir aksamamda kellemi istemekten çekinmezler... bunu da bilmekteyim. Çünkü ben onlardayım, onlar benden; aralarından geldim!"

Bu Atatürk bu milleti elbette çocukluğundan beri tanımaya başladı, okul yıllarında öğrendi; askerlikte gördü, birlikte yaşadı, fakat asıl Çanakkale'de yüzyüze geldiler, inandılar! Şu sözleri, bütün ürpertisiyle birlikte düşünülecek olur ise o inancın sökülemesliğini gösterir: "Bomba sırtı olayını anlatmadan geçemeyeceğim. Karşılıklı siperler arasındaki mesafe sekiz metre, yani ölüm yüzdeyüz. Birinci siperdekiler hiçbiri kurtulmamacasına tamamiyle düşüyor. İkincidekiler onun yerine geçiyor. Fakat ne kadar imrenilecek bir soğukkanlılık ve inanış içinde biliyor musunuz?... Öleni görüyor, üç dakika içinde öleceğini biliyor, küçücük bir korku belirtisi bile göstermiyor. Sarsılmak yok. Okumak bilenler ellerinde Kur'ân-ı Kerîm Cennete girmeye hazırlanıyorlar. Bilmeyenler Kelime-i Şahâdet çekerek yürüyorlar. Bu, Türk askerlerindeki ruh kuvvetini gösteren hayret olunacak ve kutlanacak bir örnektir. Emin olmalısınız ki Çanakkale muharebelerini kazandıran işte bu yüksek ruhtur!"

Savaş alanları insanların yaradılışları ile başbaşa kaldıkları ve bütün varlığından sıyrılarak kaderleriyle yüzyüze geldikleri aynalardır. Milletlerin yapıları orada bütün çıplaklığıyla görülür. Mustafa Kemal Paşa kendi milletini asıl o alanlarda tanımış, onunla yetinmemiş, başka milletlerin insanlarını da aynı alanlarda anlayarak ve tanıyarak kıyaslama imkânlarına kavuşmuştur.

Bunlardan sonra da güven içinde: "Bütün ulusları tanıyorum. Onları bir halkın karakterinin çırılçıplak kaldığı bir anda, savaş alanında, ateş altında, ölümün eşliğindeyken inceledim. Türk milleti, yemin ederim ki, milletimizin manevî gücü bütün dünyanınkinden üstündür!... " diyebilmiş ve Millî Devlet Olma Savaşlarına rütbesiz bir Mustafa Kemal yaradılışıyla başlamaya karar verdiğinde bütün gücünü bu inancından alabilmiştir: "Bizi lâîk olduğumuz seviyeye çıkartmakta herhangi bir yabancı âlim; yabancı, dâhi olsa bile, muktedir olamayacaktır! Düşüğümüz uçurumdan bizi kurtaracak, âlemin en yüksek tabakalı sahasına çıkaracak, yine bu uçurumdan çıkıp yükselmesini bilenler olacaktır. Bu adamlar, bu uçurumdan medeniyet dünyasına yüksek gibi görünen her adamın huzurundan, tedkiklerinden, fikir ve mütâleasından istifâde etmekte dâimâ isâbet-i telakki olunacaktır; fakat bu noktadaki isâbeti kendisinin mensûb olduğu memleket ve millet hakkında karar vermesi için aslâ isâbet-i telakki olamayacaktır!"

Bu girişten sonra şimdi Sir Winston Churchill'i aynı çağda yaşama bahtsızlığına uğratan Dâhi'nin yaradılışına ihanet etmeyen yaşama halkalarının zencirindeki önderlik vasıflarının ışıltularını aramaya başlayabiliriz:

a) ÖNDER VE ÖNDERLİK

Onbeş yıl kadar önce, 1983 yılında bir derginin kasım sayısında yazdığım: "Türkiye İçin Milliyetçilik" konulu yazıların dördüncüsünde Atatürk'ü Bilge Kağan'dan başlamış bir önder diye belirleyip: "Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur!" buyuruşu ile, "Ey Türk! Sarsıl ve kendine dön!" buyruğu arasında ancak 1200 yıllık bir Türkçe gelişmesi ayrıcalığı bulunduğunu söylerken doğrusu epeyce endişeli idim; henüz belirginleşmemiş, kaynağı askılarda bir varsayım olabilirliğini düşünmekteydim. Fakat bugün Gâzi Mustafa Kemal Atatürk'ün, en azından, bir Bilge Kağan gelişimi olduğuna ve Gâzinin Orhun Yazıtlarında temellendirilmiş bir devlet ve millet yapısını güçlendirdiği bir yirminci yüzyıl Türk zekâsının doruklanışı durumunda geleceğe örneklendiğine daha çok inanıyorum.

Bu inancım da yanılmadığıma da inanmaktayım.

Çünkü Orhun Yazıtlarındaki seslenişi, Bilge Kağan'ın ruh titreşimlerini de yakalamaya çalışarak bir kere daha okuduğunuzda, Atatürk'ün Nutuk'unu, özellikle sözlerini bağlarken pek kolay bir hayalleme ile aynı seslerde ve ruh titreşimlerinde yakalamak zor değildir.

22 Eylül 1924'de Samsun'daki bir konuşmasında: "Bizim milletimizin hayat-ı esasını düşünelim. Bu düşünce bizi elbette altı yedi asırlık Osmanlı Türklüğünden çok çok asırlık Selçuk Türklerine ve ondan evvel bu devirlerin herbirine muâdil olan Büyük Türk Devrine kavuşturur!" derken, ve Nureddin Paşa ile aralarındaki zıtlığı: "Burada, babasının büyük adamlığıyla iftihar eden Bizans İmparatoru Theodosius'a, babası ve anası Türk olan Attilâ'nın: "Ben de büyük ve asil bir milletin evlâdıyım!" dediğini hatırlatmadan geçemeyeceğim" sözleri ile örneklendirirken görebildiğimiz muhteşem geçmiş Bilge Kağan'ı da temellendiren geçmiştir. Hattâ bu hayâle, Hazret-i Muhammed'in Vedâ Haccındaki Hutbesinde açıkça hissedilen peygamber sorumluluğunun insancıl yanıyla bir tür hesap veriş huzurunu da eklediğinizde Gâzinin ruh zenginliğini oluşturan kaynağa ulaşmış olursunuz. Fakat bu konuya daha sonra, aşağıda döneceğiz; şimdi Churchill'in kabullendiği Dâhî'nin önderliğini oluşturan yapının temel taşlarını belirlemek ve önderlik yolunda ilerleyen bir üstün yaradılışın nasıl ve nerelerden beslenip geliştiğini görmek mecburluğundayız.

Gelişimin kaynağı yaradılışın insan aklının çözemediği sırlarındadır. Her insan yeryüzüne belli bir görev için gelmiştir; mucize buradadır ve yaradılış mucizesi de teknikbilimi ne derece ilerlerse ilerlesin, DNA'lar düzeyinde oynayabilme yeteneği inanılmaz ölçülerde de gelişse, sırrını hiçbir zaman açmayacaktır. Yaradılış düzeni şaşmaz bir bütündür, insan o bütünün içinde düşünülmalıdır. Yapma insan ile yaradılan insan arasında, Yaratan ile yaradılan arasındaki duygu ve yaradılış bağları kadar olsun bir bağ olmayacak, hattâ akıl ilmiklenmesi bile bulunmayacaktır. Belki bizlerden çok daha yetenekli ve üstünlükleri görülebilecek olan, DNA'ları üzerinde oynanmış bir güçlendirilmiş yapma insan, şimdiki akıllarımızın alamayacağı hareketleri de yakalayabilecektir. Fakat durumlara uyabilme veya durumların olağan akışını değiştirerek yönlendirme gibi olağanüstülüğe muhtaç karar gerektirir anlarda herhangi bir makina insanın davranışlarından gayrısını düşünemeyecektir. Tıpkı tohumlaması ya da hücre yapıları hormonlarla, çapraz aşılama- larla oynanmak suretiyle alışılmışlarından çok daha dayanıklı, daha albenili ürünlerin elde edilmesi gibi insanların da, geleceğin gittikçe karmaşıklaşacak fakat alabildiğine gelişmiş teknik imkânlarına uygun, yapılanması gerçekleşebilir. Lâkin hangimiz, hele kendi yaradılışında çiçeklenmiş, meyveye dönerek olgunlaşmış ürünlerin, meselâ elmaların, domateslerin tatlarını bilenlerimiz, tekniğin geliştirdiklerinden hangisinin tadını sevebiliyor, lezzetini alabiliyoruz?

Tatsız tuzsuz fakat görünüşü gösterişli hangi yeni meyve ve sebze eskilerin lezzeti yanında bir küçücük değer taşıyor? Teknik gelişme, elbette gelişmenin ölçülerine uygun hız ve seyirlerde yaratılış kurallarına karışacak kendine gerekini biçimlendirecektir; bu kadar!

Asıl olan yaratılış mucizesindeki sırdır, o sırrı değiştirme gücüne erişilmesi mümkün değildir.

Bu bakımdan, dün olduğu gibi bugün de, ve yarın da, insan, Allah'ın yarattığı herhangi bir canlı olarak yaratılış görevini, bilerek bilmeyerek, yerine getirecek ve bu dünyadaki ömrünü tamamlayacaktır. Üstün yaratılışlar ise yaratılış görevinin bilincinde yaşayacak hep, kendi inanç ve doğrularını bu yaşayışın sıklığında temelliyip geliştirecektir; karar ve uygulama anı geldiğinde de yer ve zaman değerlendirmesini o inanç ve doğruların ışığında gözden geçirecektir.

Bir tür yalnızlıktır bu; insanın hem kendi içinde hem çevreye göre yalnızlaşmasıdır. Ne var ki, inanç ve doğrular kalabalıkta pekişmez; kalabalığın içindeki akımları ayırıştırarak çürük ve güçsüzleri geri çevirip sağlam ve güvenilir akımlara sarınıp yaratılış yalnızlığında koza örülür... kozanın ipeği kalabalıkların olacak, kelebek kendi yalnızlığını uçuracaktır!

Üstün yaratılmışların gelişim çizgisinde kaynak, insan aklının henüz çözemediği, belki de hiç ve hiçbir zaman çözemeyeceği yaratılış mucizesindeki sırdır... derken anlatmak istediğimiz bu idi. Yüzyıllardır insanları yönlendirmiş, kalabalıkların akışını etkilemiş bütün üstün yaratılışlar bu kaynaktan esinlenmiş, beslenmiş ve mutlak bir yalnızlık yaşamışlardır. Bağımsız, tutsaklığı sevmez ruh yapısının başka türlü bir yaşamayı sevmesi de zaten akıl dışıdır.

Atatürk'ün de aynı yaratılışta olduğu ve böyle bir güçlendirici beşiğin sallantısında hazırlandığı muhakkaktır. Nitekim Falih Rıfkı Atay'a anlattıkları arasında şu sözler o ruh yapısının belirtisidir: "Çocukluğumdan beri bir huyum vardı: oturduğum evde ana, kızkardeş ve ahbablarla beraber olmaksızın hoşlanmazdım. Çocukluğumdan itibaren daima yalnız yaşamayı tercih ettim ve hep öyle yaşadım.

Tuhaf bir âdetim daha vardı: Ne ana, ne kardeş, ne de en yakın akrabâ-mın bana şu veya bu tavsiye ve nasihatte bulunmasına tahammül edemedim. Âileleri ile yaşayanlar sağdan soldan pek saf ve samimi ihtarlar alırlar... bu durum karşısında iki yoldan birini seçmek lâzımdır: Ya söylenenleri yap-

mak yâhut bütün ihtar ve nasihatleri hiçe saymak... bence ikisi de doğru değildir. Aramızda en aşağı yirmi yirmibeş yaş fark olan anamızın ihtarlarına itaat etmek geçmişe ric'at; isyân ise, iyi niyetine ve yüksek kadınlığına inandığımız anamızın kalbini ve düşüncelerini altüst etmektir..."

Böyle bir yalnızlığın en büyük dostu çevre, en yakın arkadaşı coğrafyadır. Çevre, yaradılışın şekilcisi, coğrafya işlemecisidir. Başlangıçta ayırdetmeden ve ayrıntuların niteliğini nasıllığını bilemeden bir kendiliğinden etkileniş gitgide anlam kazanarak üstün yaradılışın ilk seçişlerine zemin hazırlar ve çevre ilerleyen yıllar ile birlikte geleceğin temeline ilk taşları yerleştirir. Bu anlardaki olumlular olumsuzlar, veya olumluluklar olumsuzluklar dengesi çok önemlidir. Kimi olumsuzlukların geleceğin yapıtaşlarında olumlu izlere yer hazırladığı görüldüğü gibi; sert, katı veya batan yanlarıyla itici olmaktan öteye geçmediği de görülmüştür.

Mustafa Kemal bu çağlarında çevrenin hemen hemen olumsuz hiçbir etkisini hissetmiyordu. Tek hissettiği, çevrenin, incüci olmasa da belirgin bir yoksulluk çemberiyle sarılmış olmasıdır. Babasının ölümü, anası ve kız kardeşi ile kalışı, dayısının uzakça kalmış gözetimi... bunlar, çevrenin yoksulluk halkalarını oluşturur.

Aslında yalnızlığını yaşayan ve yalnızlığın yaşatarak güçlendirdiği üstün yaradılışların çoğunlukla yoksul çevrelerin doğumu olduğu bilinmektedir. Yalnızlığın en yakın dostunun yoksulluk oluşundan değildir bu! Varsıllığın ve varsılların daha çok "sermâye" üzerinde çevrelenmesinden düşünceler dünyasında ise genellikle "teoriler" ve "terimler" ile "kitâbi"liğe yönelmesindedir.

Ayrıca varsıllık her tür tehlikeyi düşman bilir, bu yüzden üstüne gitmez, gidemez; ya önlemlerini alır ya da büsbütün kaçır. Yoksulluk zaten tehliktir, tehlikenin kendisidir; düşmanlığı ne derecede katı ve kesin olsa da kaçmakla kurtulunamayacağını bilir yoksul... yaşamak için yok etmesi gereken ilk düşmanın tehlike olduğunu da deneyimleriyle öğrenmiştir. Olağan yaradılışlar için engel bilinen yoksulluk ve ruhun bağımsızlığı seçişinden olma yalnızlık, olağandışı yaradılışların besleyici hazinesidir.

Mustafa Kemal'i de yoksul bir çevre büyütmüş, kendi yalnızlığı güçlendirmiştir. Çok daha ileriki yaşlarda, başarılı yıllarının en neşeli günlerinde sık sık: "Hayat bir kuru kestânedir" deyişi rastgele bir benzetme olmadığı gibi, bayat bir nükte de değildir. Genç subaylık günlerinde, Selânik'te bir-

gün, Beyaz Kule yakınında bir kahvede içilen birkaç fincan yoksul kahveye eklenecek bir tatlı parasını denkleştirebilmek için iki yakın arkadaşın ceplerini araştırırken birinin eline geçen kurumuş bir buruşuk kestâneyi masaya fırlatması üzerine, o kestâneye bakıp bakıp Kolağası Mustafa Kemal'in: "Hayat bu kuru kestâne işte Rauf!" deyişi ile Sofya'da Ataşemiliter iken maaşları ödemekte zorlanan ve geciken hükümetin sebep olduğu parasızlıklar dolayısıyla Cemal Paşaya yazdığı mektuplardaki cümleler geçim sıkıntılarının yoksulluk dereceleridir. Ne var ki ruhu köreltmemiş, aksine bilemiştir; beden yapısını zaman zaman sarssa da ruh yapısını pekiştirmiştir.

Buna rağmen bu yoksul yaşayış, eline geçen gecikmiş maaş ödemelerinden biriktirebildiği kadarını bir dergi yayınlanması için olduğu gibi sarfetmekten çekinmeyecektir. Çünkü söyleyebilecekleri vardır artık, duyurabilecekleri vardır; işitilmesi gerekenlerin işitilmesi veya işittirilebilmesi için varlık harcanmıyor ise yokluk sayılır.

Çevre Mustafa Kemal'in kendi yalnızlığında ve yoksul yaşayışında Manastır kenti olarak yerleşir; Manastır, Mustafa Kemal'in ilk şehridir, orada doğmuştur.

Şehirler, olağan yaratılmış ruhlar için bile önemlidir, olağanüstü yaratılmışların geleceğine katkıları ise daha çok önemlidir. Çünkü tamamı aynı duygu ve düşüncede, aynı inançta insanların yaşadığı şehirlerde büyümüş olsalar dâhi çocuklar köyün kasabanın çocukları gibi büyümezler. Köy kasaba çocuklarında tabiatın kendiliğinden geliştirdiği sahip olma ve sahip lenme duyguları şehirli çocuklarda daha yan duygulara dağılarak uçuklaşır; daha doğrusu, birtakım yan duygular çocuğu bencil ve benlikli ısırışlarla kemirerek aşındırma olasılığıyla daha sık karşı karşıya getirir. Şehrin kalabalıklığı, dağınıklığı, bazen bölünmüşlüğü değişik tuzaklarıyla büyümeyi ve gelişmeyi sakatlayabilir.

Manastır ise aksine ırkların harmanı bir Balkan şehridir. Dinlerin bölüdüğü bir şehir hayatının bir arada yaşanması mecburluğunu hisseden ve hissettiren bir şehirdir Manastır. Değişik diller, değişik ağızlar çarşıda pazarda sokaklarda aynı arzuları dillendirse de ev içlerinde kendi arzularının heveslerine uyunulup uyanılanılan bütün Balkan şehirlerinin havasına da sarınmıştır.

Böyle bir şehirde çevre çocuğu çabucak kısıpına alır. Farklı insan topluluklarının farklı yapılarından yayılmış ihtirasların karmaşık çekişmeleri,

son yıllarını yaşamakta bir yaşlı imparatorluğun gücü yetmezliğinde, milliyetçiliği de körükleyince şehir hareketlenmesinin gizli açık kıpırdanışları türlü anlamlarıyla yüklenir ve zenginleşir, bu da, kısılcasına aldığı çocuğu erken fırınların hazır tabanlarına aynı çabuklukta serebilir. Milliyetçiliğin Balkan sertliğinde hırçınlaşmış taşkınlığını da Manastur resminin ara yerine sıkıştırırsanız komitacı şehir çehresi belirginliğin olanca aydınlığıyla kendini gösterecektir.

Bir de Ordu!

Manastur Türk Osmanlı ordusunun ağırlıklı bir şehri olmuştur her zaman ve oradan Selânik beslenmiştir. Mustafa Kemal'in çocukluğunu pişiren fırın budur! Fakat Manastur sadece çevredir, coğrafya değildir. Coğrafya, Manastur'ı da çevreleyerek daha sonra başlayacaktır.

Mustafa Kemal Türk Osmanlı İmparatorluğu'nun akılları zorlayan geniş, geniş, geniş Türk coğrafyasını daha sonra tanıyacak, Sofya'dan Şam'a; Adana'dan Trablus'a Rumeli'den Anadolu'ya o Türk coğrafyasının taşını top-rağını, havasını suyunu, bütün tadı ve renklerini tümüyle ses ses, nefes nefes öğrenecek, o coğrafyaya karışacaktır.

Dar bir coğrafya kaburga kemiklerinin sıkıldığı akciğer gibi nefessizlik verir insana; coğrafya genişledikçe ruh kanatlanır. Yoksul bir coğrafyanın zengin insanları da olmaz, olamaz! Günü yaşayan, düne bağlı, geleceksiz insanlar hayallerini bile hareketsiz coğrafyaların durağanlığında ancak süsleyebileceğinden daha çok beden yorgunluklarıyla kazanılacak gelişim tortularında ağırlaşır; yoksulluk da zaten gerçeklerle hayallerin uzlaşmasının imkânsızlaşığı böyle anların ürünü değil midir?

Türk Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş, hareketli, ufuksuz denilebilecek imkânlarıyla insanda sonsuzluk duygusu uyandıran coğrafyası Mustafa Kemal'in ruh yapısını olgunlaştırırken muhakkak ki ızırabı da oluyordu. O geniş, hareketli, sonsuzluk duygularıyla insanı nefessiz bırakacakmışçasına yaygın coğrafya, sanki, bir bütün değil gibiydi; benimseyerek, ve o coğrafyaya sahiplenerek bakıldığında var olan ve varlığını duyururcasına haykıran bir noksanlık hemen görülebiliyordu. Mustafa Kemal'in Erkân-ı Harp yüzbaşısı olarak bu noksanlığı görmemesi de imkânsızdı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun o ele avuca sığmaz coğrafyasında noksan olan şey, tarih... idi!

Sebebi ne olursa olsun; ister İlä-yı Kelimetü'llah gayretiyle yayılabildiğince yayılabilecek ve İslâmı tek dünya dini durumuna getiren millet onurunu kazanmak... ister özellikle Anadolu topraklarında gelişen devleti sağlama alabilmek uğruna devletleri bayraksızlaştırarak tampon bölgeler halkasını çoğaltabildiğince çoğaltmak; isterse Türk soyunu yeryüzünün tek egemen soyu durumuna getirmek düşüncesi olsun, —ki bu son düşüncenin sebepler arasındaki gerçeklik payı hemen hemen sifıra yakındır— sonuç, Türk Osmanlı devletinin o geniş coğrafyaya sahiplenmesi mecburluğunu doğurmuştur. O coğrafyada da çok değişik, hattâ Osmanlılaşmadan önce birbirine düşman milletler vardır. Dilleri ayrı, dinleri ayrı; umutları, hevesleri, duyguları ayrı milletler... Müslüman olanları bile yer yer kendi içinde değişik duygularıyla eğreti havasından kurtulamamış görünümünde insanlar gibi o geniş coğrafyada yaşamaktadır. İmparatorluğun egemeni, devleti yöneten ve buyuran Türk gücü —ve kültürü— sağlam, yenilmez, güvenilir anlarında iken sesi çıkmayan, uysal ve bağımlı halleriyle hattâ devletin devamına ve yönetimin gücüne yardımcı olan buyruktakiler, durum tersine döndüğü, imparatorluk sınırlarındaki komşu devletler güçlenmeye başlayıp çıkar çatışmaları başgösterdiği anda hiç düşünmeden, çözüldüler; hattâ bir iç düşman olmaktan çekinmediler... çünkü, sonradan edinilen ortaklıklara rağmen, buyuranlar ile buyurulanlar arasında asıl ortaklık şartlarından biri, tarih ortaklığı, yoktu. Her millet kendi tarihini yaşıyordu, yaşadığı tarihin gereğince davranması gerekiyordu, davrandı!

Tarih, savaşlar, barış antlaşmaları; doğumlar ölümler sıralaması veya yücelmiş yüceltilmiş insanların hayat hikâyeleri değildir. Tarih, bunlar olmadığı gibi milletlerin kayıt defteri de değildir; gelişler gidişler, olayların belirlenmesi, yılların takvimlenmesi hiç değildir. Tarih, muhakkak ki bunların hepsidir fakat herşeyden önce bir şurdur!

O şuur duygular ile örülür, düşüncelerle oluşur, olaylarla beslenir, dil ile bütünleşerek milletlerin varlık sebebi olan kültür haline gelir. Edebiyatı olmayan bir dile dil denilemediği gibi tarihi bulunmayan bir millete de millet denemez. Tarihin yoğurulduğu coğrafya ise vatan'dır!

Erkân-ı Harp Yüzbaşı Mustafa Kemal Beyin, hayalleri zorlayacak genişlikteki Osmanlı Türk İmparatorluk coğrafyasının noksanı, ve bence çözümlenin baş sebeplerinden biri, olan yaşanmış ve ortak tarih yokluğunu görmemesi imkânsızdır. Çok daha sonraları Misâk-ı Millî sınırlarıyla belirlenmiş bir yurt ve o yurt üzerinde Türkiye Cumhuriyeti devletinin omurgasını tasar-

larken başlangıçta gördüğü veya yokluğunu hüznle farketmediği o tarihsiz coğrafya genişliğinde ortak tarihten yoksun milletler kalabalığının anlamsızlığını hatırladığı muhakkaktır.

Yazılmış tarih eserlerine yönelmesinin, başucu kitapları arasında özellikle Türk tarihi ile ilgili yerli ve yabancı eserleri bulundurmasının sebebi, bence, budur. Üstün bir yaratılış olarak doğmuş, olgunlaştırıcı bir çevrede ve gerçekten çarpıcı bir coğrafyada yetişmiş, asker okullarında biçimlenmiş bir ruhu, yaşdaşları ve meslekdaşları arasında ayrıcalıklı ve seçkin duruma getiren de tarihe, özellikle Türk tarihine olan ilgisi, tarihi milletlerin hafızası ve zekâsı diye kabul etmesidir. O hafıza ve zekâdan ömür boyu yararlanacak, zaman zaman saptığı, aşırıya kaçtığında hafıza ve zekâyı göstergesi bilerek asıl amacı doğrultusunda yönlencektir.

Prof. Dr. Mümtaz Turhan Beyin yerinde, ve pek önemli, bir hatırlatması vardır. Geri kalmışlığı tarif ederken der ki: "Önceliklerini sıralamayla beceremeyen ülkeler geri kalmış ülkelerdir."

Bu sözü önder durumundaki üstün yaratılışlar için de söylemek yerinde olur.

b) BİLGE KAĞAN'A DÖNÜŞ

Atatürk'ün, bence, çok geniş bir coğrafyayı sağlam tutacak harcın yokluğunu görüşü, veya sezişi ile birlikte tarihe yönelişi ister istemez bir kimlik ve benlik meselesiyle karşılaşmasına sebep oldu. Yaratılışı, çevreden ve eğitimden gelen farkedişleri sezgilerini güçlendirdikçe ruhun şuurlanışı daha bir berraklaşıyordu. Aydınlanma, aynı zamanda onu kaynağa ulaştırdı, Bilge Kağan'a erişti.

Bu yolculuğun benim hayalim olmadığını; Atatürk'ün benim hayalimi de aşan bu geriye dönüşü, kaynağa ulaşışını, kaynaktan güçlenerek kendi zamanını yönlendirmişini tarih sıralamasını karşılaştırarak belirtirsek, sanırım, mesele daha bir açıklık kazanacak.

Atatürk'ün doğum tarihi 1881/Selânik'tir. 1887/88 sıralarında mahalle mektebine (Şemsi Efendi Mektebi) başlıyor. Bir an burada duralım ve o mektebi bitirip medreseye yönelseydi, çünkü Anne ısrarla ve arzu ile bunu istiyordu, sonuç ne olurdu? sorusunu soralım.

Yeryüzüne özel bir görev ve üstün bir yaratılış ile donanmış doğduğunu düşünsek bile sonuç, medrese hocalığı, kadılık, ulaşabilirse şeyhülislâmlık

görevi gibi hizmetlere bağlanırdı. Böyle bir hizmet ve görevde de o günün şartları Türk Osmanlı İmparatorluğu enkazından Türkiye Cumhuriyeti devletini kuracak ve sürdürecektir imkânını Mustafa Kemal Bey'e vermezdi, veremezdi.

Belki çok gizli bir önsezi iledir, bilinemez, çocuk da zaten mahalle mektebini istemiyordu; annesinin bütün isteğine rağmen çocuğun gözü çağdaş okuldadır. Günün, daha sonraları, çok sonraları bile gözde okulu asker okullarıdır; en azından başıbozukların yazıldığı rüştiyelerdir. Çocuğun isteği yerine getirilir, 1893 yılında, orada Kemal adının da verileceği ve Mustafa Kemal diye çağırılacağı askerî rüştiyeye yazılır.

Bu arada Türk kültürünün altın belgelerinin bulunduğu duyulduğu, duyurulduğu yıllar başlamıştır. 1889 yılında, Atatürk 8 yaşında iken Helsinki'de Yenisey Yazıtları hakkında yayınlar yapılmış, 18 Temmuz 1889'da İrkutsk Coğrafya Cemiyetinde Yadrintsev Orhun Yazıtlarıyla karşılaşmıştır. Ve ardarda 1891/1892/1893 yıllarında da, yeni bulunan yazıtlarla birlikte eskilerinin benzerleri yayınlanmıştır; yazıtların kimliği, neler söylemekte olduğu hakkında yayınlar yapılmıştır. Ve Atatürk artık çocuk değildir, 12-13 yaşlarındadır, askerî rüştiyededir.

1895 yılında Manastır Askerî İdadisine yazıldığı ise bir yıl önce, 1894 yılında W. Thomsen'i izleyen Radloff da Orhun Yazıtlarının sırrını çözmüştür. Yazıtlardaki dil... Türkçedir! Türk dili kaynağında fıskırmış, Türk tarihi alacakaranlığını parçalamıştır. Yüzyıllar ötesinden bir Büyük Kağan, Türk milletine, kimliğini haurlatmakta, özbenliğini bütün ayrıntularıyla söylemektedir. Yer yer üzüntülü, yer yer yüreği yanmış; severek, güvenerek, hattâ zaman zaman sinirlenerek öfkeli, çağdaş gençlere ve çağ ötesi torunlarına seslenmektedir.

Mustafa Kemal, askerî idadidedir.

1896/1897 yıllarında Talas Yazıtları bulunur. Atatürk 15-16 yaşlarında ve askerî idadînin son sınıflarındadır.

Ve sonunda 1899 yılı... Stokholm'de, Müsteşrikler Kongresinde Ahmet Mithat Efendi W. Thomsen ile tanışır, konuşur, Orhun Yazıtları ile ilgili eserini alır getirir, Necîb Âsım Bey'e verip tercüme ettirir.

"Pek Eski Türk Yazısı" adıyla İkdâm Külliyyâtı arasında yayınlanır bu küçük kitapçık; Göktürk harflerini ve Orhun Yazıtlarını anlatıyordu. Atatürk

18 yaşındadır. 18 Mart 1899 günü İstanbul'da, Mekteb-i Harbiye'nin Piyâde Sınıfı'na yazılmıştır. 19 Şubat 1902'de okulu bitirir, Erkân-ı Harbe ayrılır. Necib Âsım Bey, yayınladığı kitapçığın sonuna Göktürk harfleriyle Necib yazmış imzalanmıştır.

Gâzi Mustafa Kemal Atatürk'ün okuduğu başucu kitapları arasında bu kitapçık da vardır. Büyük bir olasılıkla bu kitapçığı Erkân-ı Harp Okulu öğrencisi iken okumuştur. O yıl, okulda çıkartılan gazetenin sorumlularından- dır ve yazıların çoğunu kendisi yazmaktadır.

1905 yılında kurmaylık öğrenimini tamamlar; okulu birincilikle bitirmiştir. Kurmay yüzbaşı rütbesiyle 11 Ocak 1905 yılında Şam'a gönderilir. 4 ncü Ordu 30 ncu Süvari Alayı Yüzbaşısı Mustafa Kemal Beyin ilk işi bir cemiyet kurmak olur; kurduğu cemiyetin adı Vatan ve Hürriyet'tir.

Bütün bunlardan sonra burada da biraz duralım ve büyük Kağan Bilge Hân'ın: "Ötüken Ormanından ayrılırsan ölürsün!" deyişini düşünelim. Ve Atatürk'ün: "Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur" sözünü hatırlayalım. İlgisizmiş gibi görünen bu iki haykırış birbirine bağlı, sonuncusu birincisinin yorumu ve tekrarıdır!

Ötüken Ormanını herhangi bir orman, Göktürk ülkesinin belli bir güvenli bir yurdu diye düşünürsek ilgiyi yakalamakta elbette zorlanırsınız. Çünkü Bilge Kağan'ın söylediği Ötüken, çıplak anlamı dışında hayli geniş anlamlar yüklüdür ve hepsinden önce Töreler-Kimlikler-Yurdun maddî ve manevî özelliği ve benzeri Türklük birikimi, ve bu birikimin kutsallığıdır, ki, yaşama gücü ve direncini sağlayan kaynak anlamındadır.

Nitekim daha sonra da Kağan: "Sarsıl... ve kendine dön!" diye hakıraca- tır. Atatürk ise: "Ne mutlu Türküm diyene!" haykırışı ile bitirir, ve bu sözü söylerken dikkat ediniz sesi yüreğinden kopuyor, gırtlığında titriyordur. Ses yeni, söz 1200 yıl beklemiş bir eskimededir ve içdenliğini de bu eskimeden alıyordur. Bu yüzdendir ki güven içinde, güvene güvene: "Benim hayatta ye- gâne fahrim, servetim Türklükten başka bir şey değildir". "Bu memleket ta- rihte Türktü, halde Türktür ve ebediyen Türk olarak yaşayacaktır!"... "Bu dünyadan geçerek Türk milletine vedâ edeceklerin çocuklarına, kendinden sonra yaşayacaklara son sözü bu olmalıdır: Benim Türk milletine, Türk Cumhuriyetine, Türklüğün istikbâline ait ödevlerim bitmemiştir, siz onları tamamlayacaksınız! Siz de sizden sonrakilere benim sözümü tekrar ediniz. Bu sözler bir ferdin değil, bir Türk ulusunun duygusunun ifadesidir. Bunu

her Türk bir parola gibi kendinden sonrakilere mütemâdiyen tekrar etmekle son nefesini verecektir. Her Türk ferdinin son nefesi, Türk ulusunun nefesinin sönmeyeceğini, onun ebedî olduğunu göstermelidir. Yüksek Türk, senin için yüksekliğin hududu yoktur! İşte parola budur..."

Şimdi önder ve önderliğin yapıtaşlarından en önemlisi olan iki unsurun, özgüven ve sorumluluk duygusunun anlatımına geçebiliriz artık; çünkü bunlar çevrenin coğrafyaya, coğrafyanın tarihe ve her üçünün birden yoğunlaşmasıyla oluşmuş kültürün ana kaynağının özümsemesi sonucu pekişmiş vatan ve millet kavramlarına, dolayısıyla da hürriyete giden yolun kapılarıdır. Ve bunlar, özgüven ve sorumluluk duygusu; Mustafa Kemal Beyi bütün rütbelerinden unvanlarından; bütün ününden şanından arınıp çıplak insan varlığıyla ortaya çıkaran, 19 Mayıs 1919 yolculuğuna adım attıran gücün mayasını oluşturmaktadır.

Edepsiz ve terbiyesiz yazar çizer takımının, belli bir tarihten beri sürekli bir şekilde alaya aldıkları ve ucuzlatma hevesiyle yırtındıkları vatan, millet, bayrak sözleri, birtakım uçuk bilgilerle su yosunu görünümünde yaşamayan hayat belleyen çok bilmişlerin duygularında öylesine önemsiz ya da cansız anlamlar, anlamsızlıklar diye yerleşmiş olabilir. Ne var ki, Tanrı saklasın yine de, yurtsuz, milletsiz, bayraksız kaldıklarında, ucuz hayatlarının çok pahalı diyetini yaşamanın yangınları en az onları yakacağı halde en çok yine onlar vâveylâya başlarlar. Çünkü ömrü vatan satıcılığıyla zenginleşmişler bile satabilmeleri için bir vatana muhtaç durumdadırlar.

Ekmeği kapıcısının getirip, hizmetlisinin dilimlemesiyle tadanın ekmek değerlerini; aynı ekmeği yoğuran, pişiren, alabilmek uğruna ömür boyu didinenler kadar bilemeyişi ve tadamayışı gibi uçuk kaçık küreselleşmişlerin etkisinde saygısızca yazan ve gerçekten kutsal kavramları ucuzlatmak niyeti ile eğlenceliğe alanlar ancak acıkınca ekmeği bilenlerden daha çok duygusuzdur sanırım.

Mustafa Kemal Bey de, böylelerinin yaşayabileceğinden emin olmasına rağmen; 19 Mayıs 1919'u hazırlayan günlere kadar, birikimleri ve biriktirdikleri tüm varlığıyla, özgüveni ve sorumluluk duygusunun etkisinde kendisini görevli bilmiş, sonu birçoğumuz için serüven görünen kutsal görevine başlamıştır; önder olmanın, ve önderliğin şartı da zâten budur!

Bu da herşeyden önce vazgeçilemez bir sıklıkla gerektirir.

Disiplin sözü yerine kullandığım sıkıdüzen, önderin hem yaradılışında vardır hem meslek eğitimiyle pekiştirilmiştir; görgüleri ve deneyimleri ile sağlanmıştır. Ben, Mustafa Kemal Beyin, asker olmasa da sıkıdüzen yeteneğini aynı şekilde geliştirip sağlamlaştıracağına inananlardanım; askerlik ayrıca bir anlayış, tez seziş, karar ve hedefleme ayrıcalıklarını eklemiş olabilir... yönlendirme, zamanlama ve uygulama durumlarında da askerlik, muhakkak ki, onun sıkıdüzen yeteneğinin kesinlik kazanmasını bir hayli artırmıştır. Yine de, İmparatorluğun yönetici ve yönetici-altı görevlilerinde çok sık görülen ve İmparatorluğun tez batışına sebep olmuş adam-sendeci, günü yaşamanın lezzetinde uykumsuluklarda, "bana değmeyen yılan bin yaşasın" anlayışlı hallerden nefret edici tutumu Mustafa Kemal Atatürk'ün bütün hayatını sınırlayan sıkıdüzen duygu ve yeteneğinin çoğalma sebeplerinin başında gelmektedir.

Çevre, coğrafya ve tarihin yoğrulmasıyla oluşmuş vatan-millet-bayrak kavramlarının geliştirdiği özgüven, sorumluluk ve sıkıdüzen, en yılmaz yıllarda bile İngiliz Generali Townshen'in Ankara'da gördüğü imkânsız sanılan olağanüstü, olağandışı da diyebileceğimiz gelişmeyi pek çok zorlanmadan sağlayabilmiştir: "Ankara'ya vardım. Ve orada ne buldum dersiniz? İnanmadıkları bir dâvâ uğruna, mâcerâcılarının zoruyla savaşan bir eşkiya ve başıbozuk ordusu mu? Bir avuç fanatik ile hayal kırıklığına uğramış zorbalar mı? Hayır! Aklıbaşında yurdseverlerin önderliğinde silahlanmış tüm bir ulus buldum. Bugün bile dünyanın güçlükle bir araya getirebileceği, dinamik generallerden müfreze subaylarına kadar pırıl pırıl bir önderlik altıda toplanmış... bir ordu buldum. ... Dünya en son Türkü öldürmeden bu ulusu Avrupa'da yok edemez! Ve o son adam da, ölürken, çarpışarak ölür!"

Bir kişiye inanarak ve ona güvenerek onun ardısına yürüyenler ve çevrelenenler, ne derecede sağlam yaradılıştaki ve inançlı olurlarsa olsunlar, hattâ ardısına yürüdükleri kişiden çok üstün yanları bulunsalar bile hiçbir vakit önderin yaradılış gücüne erişemezler, bu imkânsızdır. Olabilseler önderin yerinde kendileri bulunurdu; çevrelenen değil yöneten ve buyuran olurlardı. Muhakkak ki Atatürk'ün, hele 19 Mayıs 1919 ile birlikte çevresinde bulunanlar ve ardınca gelenler arasında üstün yetenekte olağanüstü yaradılışlar vardı ve savaşlı yıllarda çok değerli paşalar az değildi. Bunların hemen hemen tümü birden "çelik bir irâde"nin buyruğuna girmekten çekinmediler ise bunun tek bir sebebi vardır o da, Bilge Kağan'dan beri şaşmamış şaşırılmamış bir ruhun özünden özümsemeyi bilebilmiş Mustafa Kemal Paşanın, yaradılıştan gelme gücü olağanüstü gayretler ve sıkıdüzen içinde ulaşabileceği en son

noktaya ulaştırmış olması, ve kendini de buna inandırması sebebidir; inancına güvenmesi de ayrı...

Kont Sforza'nın pek yerinde bir görüşü ve, İmparatorlukla geleceği belirsiz gibi görünen yeni Türkiye'yi karşılaştırması vardır. Ona göre İmparatorluk ünlü Sadrazam Dâmat Ferid Paşa geleceği belirsiz gibi görünen Türkiye ise Mustafa Kemal'dir. Dâmâd Ferid Paşa, İzmir'in işgâlinde birkaç gün sonra Kont Sforza ile gizlice görüşmek ister: "Onu İtalyan Elçiliğinin Trabya'daki yazlık konağında kabul ettim. Birkaç beylik cümleden sonra Ferid, üç nesil önce vatandaşlarının tümü reâyaya olan bir memlekete gelip eski efendilerine kafa tutmalarına izin verdikleri için Müttefiklerden acı acı şikâyet etti. Paris'te anlamıyorlar mı? dedi. Gelecek katliâmın fâilileri Müttefik Devletlerdir. Ah, keşke Türkler tarafından sevilen bir büyük devlete İzmir'in işgâli verilseydi işler başka türlü olurdu. İtalya, İzmir'de Yunan işgâli yerine İtalyan işgâli isteyecek bir pilepisi yaptırmalıydı..."

Mustafa Kemal ile dostları bu görüşmeyi hemen öğrendiler. Birkaç gün sonra bunlardan biri bana geldi, saygılı ve kararlı bir şekilde Bâbî-âlî'nin teklifini kabul etmeyeceğimizi umduklarını belirtti. Yoksa, Türkiye şimdi Yunanlılarla olduğu gibi İtalya ile de aynı öfke içinde savaşmayı görev bilecekti! Bu fazla cesur söyleyişin içdenliği o zamanlar beni son derece etkilemişti. Bu, Şark siyâsetinde yeni bir tarz idi..."

Bu yeni tarzın temellendiricisi olan önderin bir ayrıcalığı daha vardır, o da, tıpkı Bilge Kağan gibi ülkesini, zor ve kötü durumlardan ancak o ülke insanları arasından yetiyecek olanların kurtarıp düze çıkaracağına inanmaktadır; bu da, özgüveninden, sorumluluk duygusundan, yaradılışından geliyordur elbette.

19 Mayıs 1919'dan başlayarak Millî Devlet Olma Savaşları süresince hiç aksamadan yükselen başarılar çizgisinde ve Millî Devletin kuruluşuyla birlikte eksilmeyen hızlarda hep bu inanç, güvenç, sıklıdüzen ve uygulamacı irâdeden oluşmuş ruhun yönlendiriciliği görülür. İngiliz Generali Townshen'din de gözünden kaçmamıştır bu durum, bu yüzden İngiltere'ye şu inançta dönmüştür: "Artık Gladstone'ların günü geçti. Bunlar bambaşka günler. Dünya Türke vahşet suçlamaları yönelterek onu Avrupa veya Küçük Asya'dan sürüp atamaz!"

c) ZAMANLAMA-UZLAŞMA YETENEĞİ

Buraya kadar belirtmeye çalıştığımız üstün yaratılış örneğinde canlanmış insanlar yeryüzünde tek değildir ve bu örneği sadece Mustafa Kemal Atatürk örneklemez elbette. Birçoklarımızın bildiği, birkaç önder yaratılışlı kişi kendi milletleri, veya çoğumuzun pek sevdiği aldatici deyimi kullanırsak insanlık için başarılı gayretler göstermişlerdir ve elbette o önder yaratılışlı kişilerin ne gelişim çizgilerinde önceki olgunlaştırıcı tarih doruklanmaları görülmüştür, bu doruklar başarılarının temel taşlarıdır. Ne var ki çoğunun bir yanı eksik davranışları dört başı düzgün bir oluşumun gerçekleşmesini engellemiş, bir kısmının noksanlıkları ise milletleri, veya insanlık, için sürekli değişim mecburluklarına sebep olmuştur.

Kim ne derse desin Gâzi Mustafa Kemal Atatürk'ün çizgisinde o türden noksanlıklar çok az görülür. Başlangıç çizgisiyle varış noktası arasındaki doğru fazla sapmalar göstermez ve belirli dengesini hiçbir zaman yitirmez. Zamanında ve hemen ölümünden sonra başlayan günlerde hareketlenmiş karşı durucu, durdurucu hattâ yıkıcı istemezliklerdeki bütün çabalara rağmen, inkarcılarının bile kesin redde zorlandığı bir geri döndürülemeyen ve sapırlamayan başarı, hâlâ sağlamdır. İnkarcılar, ve Atatürkçü görünmelerine rağmen hiçbir vakit Atatürkçü olamamış redçilerinin sağlam temelleri olmayışı, tarih ve coğrafya birikimlerinden yoksun inanç ve yorum anlayışları, Türk milletini oluşturan asıl yapıyı bilmezlikten gelen tutumları, onu ya anlamakta zorlanmalarına ya da büsbütün yanlış bilmelerine sebep olmuştur ki bu Atatürk'ün hatası değildir; ötekilerin, kendilerinin farkında olmadan Atatürk'ü anlamaya çalışanların yanlısıdır bence.

Nitekim Nutuk'ta çok sık geçen "İslâm Milleti", "Âlem-i İslâm", "İslâm Cemaati", "İslâm hey'et-i içtimâiyesi", "Rûh-u mazlûm-u İslâmı temsil eden Büyük Millet Meclisi" ve benzer sözlerden hareket ederek, günü geldiğinde bunların yerine Türk, Türkiye Büyük Millet Meclisi benzeri sözleri söyler olmasını "bir zamanlama ustalığı"na bağlayanlar ve bunları örnekleyip Atatürk'ü "müthiş bir zamanlama ustası" gibi gösterenler de aynı yanlışların tekrarlayıcısı durumana düşmüşlerdir.

Zamanlama da uzlaşma yeteneğinin üstünlüğü de elbette önder yaratılışların ayrıcalıklı kişiliği için gerekli vazgeçilemezlerdendir. Önceden biriktirilmiş düşüncelerin uygulama anındaki sıralaması demek olan zamanlama ile "neyin alınabileceği neyin verilebileceği, ne için?" düşüncesinin ve "nelelerin hangi kefelere konulacağı konulamayacağı" ayırımının bilinçliliği anla-

mındaki uzlaşma noksanlıkları yüzünden niçin üstün veya ayrıcalıklı yaradılışlar tökezlemişler, sapmışlar ya da zikzaklar çizmişlerdir. Bu yazının başında adını yazdığımız Sir W. Churchill gibi, veya Hitler gibi isimlere eklenecek bir hayli ad sıralayabiliriz. Fakat Atatürk bunlardan, bunlar gibi değildir.

Atatürk'ün zamanlaması, bence hareket noktası Bilge Kağan'dan gelen Satuk Buğra Hânı da içine alarak Hazret-i Muhammed'den örneklenmiş bir zamanlama yeteneği gelişmesidir ve 19 Mayıs 1919'dan 1938 Kasımına kadar aksamadan yürümüştür.

Başlangıçta İslâm'dan, İslâm milletinden söz ediyorken günü geldiğinde Türkten, Türk milletinden söz etmesi gibi bir zamanlama aldatması yoktur Atatürk'te; Nutuk baştan sona Türk, Türk milleti, Türkiye Büyük Millet Meclisi sözleriyle doludur. Bunun dışında Atatürk her zaman Türklüğünün ve Türklüğün şuurunda yaşamıştır, bizi Bilge Kağan'a götüren de bu şuurlu ömrüdür zaten.

İslâm milleti ve benzer söyleşilerde de bir ayrıcalık ya da özellik yoktur. Türklük ve İslâmlık redçileri bile bugün artık Türk deyince Müslümanlığın, Müslümanlık deyince Türk milletinin anlaşıldığını bilmekte, reddedememektedir. "Anadolu Uygarlıkları"nın Ord. Profesörü Ekrem Akurgal bile yıllarca önce Cağaloğlu Halkevinde verdiği konferansında apaçık: İslâm olan Türk oluyordu, diyebilmişti.

Atatürk en azından Satuk Buğra Hân'ı biliyordu ve İslâmlaşmanın ve yayılımının her açılımını değerlendirmekten yoksun değildi. Aşağıda din konusunu yazarken de görüleceği üzere Hazret-i Muhammed'in izinden, ne kadar aykırı düşünülürse düşünülün, kopmuş bir insan değildi. Bu bakımdan Atatürk'ün "zamanlama ustalığı"nı İslâm-Türk sözlerini söyleme sıralamasında değil, uygulama hareketlerinin şaşmaz ve olağanüstü uygunluktaki sıralamasında aramak daha doğru olur.

Zamanlama kadar ustalık isteyen bir yetenek de uzlaşma, uzlaşabilme yeteneğidir ve üstün yaradılışların bütünlüğünde çok önemli bir yer tutar. Diktatör uzlaşmaz, istese de uzlaşmaz; bu yüzden diktatörlerden önder diye söz edilemez. Uzlaşmacı insan dengelidir; nereye kadar gideceğini, gidebileceğini; nerede duracağını bildiğinden başarısı kesindir.

Hamdullah Suphi Bey ile çok sık görüşebilme imkânını bulduğum 1950/1956 arasındaki yıllarda rahmetliyi sorularıyla çok yordüğüm günler olmuştu. Bunlardan biri de Atatürk'ün Misâk-ı Millî sınırlarını dar tutuşu idi,

sebebini öğrenmek istiyordum. Hiç değilse, benim için, ilk Türk yerleşmesi bölgelerinden Kerkük ve Musul'un sınır çizgisi içinde kalmasının şartlığı üzerinde duruyordum. Hamdullah Bey birtakım mecburluklar sıralıyordu, söz, sonunda Selânik'e geldi. "Doğum yeriydi, vermemeliydi, Batı Trakya Türkleri kurtulurdu..." dedim.

O zaman gülümsedi Hamdullah Bey; gülümsemesi epeyce yaşlı ve yorgun idi: "Bunu ben de ona sordum" dedi; "Gâzi Paşaya dedim ki, Paşam, bir insan doğduğu şehiri vermez, yabancıda bırakmaz!... dedim. Şöyle bir durdu, bir saniye, bir tek saniye durdu..."

Yüzü titremiş o bir saniyelik duruş vaktinde Atatürk'ün, Hamdullah Bey Atatürk'ün yüzünde ilk defa öyle bir titreyiş görüyormuş, demiş ki: "Vermezlerdi Hamdullah, vermezlerdi! İstesem de vermezlerdi. Uzlaşmasını bilmeyen elindekini de tutamaz!"

Atatürk'ün bu sözlerindeki ızdırabı bilmek için Sevr'i bilmek, Sevr'i hazırlayan sebepleri anlamak ve sonra Lozan'a varan yolda tıpkı onlar gibi yürüyebilmek gerekir... yoksa birçok soru anlamsız kalır.

Buna rağmen vermek hiç almamak yahut alabilmek umudundan da olmak değildir. Nitekim Atatürk'ün menzilleri var idi, o menzilleri nasıl geçeceğini çok iyi bilmekteydi. Günü geldiğinde Hatay'ın alınışı gibi, Musul üzerindeki menzillemesi gibi.

1970'li yıllarda Fahri Belen Paşa ile konuşmalarımız arasında bir hatırlatışı var ki bence nükte görünüşünde pek kesin bir kararlılık ve hedeflemedir. Rahmetli Fahri Belen Paşa şöyle anlattı idi: "Çankaya'da Atatürk arada bir eğlencelik olsun diye çok yakınlarıyla poker oynardı. Bir oyunda, 1958 yılında Irak Başbakanı iken ihtilâlde öldürülen Nûri Saîd Paşa da bulunuyordu. Oyunda Nûri Saîd hep kaybetti, masadan ayrılmak istedi; benim param pulum kalmadı, ayrılıyorum oyundan... deyince Atatürk durdurdu: "Paşa henüz iflâs etmiş değilsin, elinde Musul petroleri var... gel Musul'a oynayalım!" deyiverdi.

Hatay'dan sonra Musul muydu?. Yazık ki ölüm erken vurdu!

d) DİN

Sıradan insanlar için bile çok önemli bir hayat katkısı ve düzenleyicisi olan din, önder bilinen üstün yaratılışlar için de vazgeçilemezler arasındaki yerini korur. Kimi önder kendini din dışı bir yaratık sansa da, dini önemse-

mese hattâ küçümsese de kendini yalnızlığında bulduğunda dinin ısıtıcı kanatlarından medet umar. Üstün yaradılışın bağımsız ruhunun ancak kendi özbenliğinin doğrularına tutsaklığı inkar edilemez elbette, fakat din o doğruların da olgunlaştırıcı kaynağıdır. Bu yüzden, Marksist ve ateist eğitimin büyüttüğü önder yaradılışlar ya sapmanın ya da inkarın sebebiyle boşluklarda bunalmış, yerine koyamadıkları çarpıtılmış doğruları da uzun süreli geçerliliklere kavuşmamıştır.

Din ve Allah, en inkarcı en katı ateistin bile hücrelerinde yer etmiştir; tutsaklığından kurtulamadıkları bu zincirlemeye karşı gelebilmiş olmak için hep, ve her zaman, karşındadırlar. Tek pencereden seyredilen bir dünya ve yaradılmışların gerçeği; seyredilmesi gereken bir milyon pencere var ise, bir milyonda bir ölçüsünde doğru ve gerçektir, gerçeğin tümü olamaz. İnkarcılar bunun da ayrıntısındadırlar fakat işlerine gelen gerçek kendi doğruları olduğundan katulaşabildikçe katulaşırlar, hattâ saygısızlaşırlar da!

Atatürk'te bu katılık yoktur, aksine bir uzlaşma bile söz konusudur. Çok yakınlarından dinlediklerim, art niyetsiz güvenilir kaynakların yazıp söylediklerine göre hattâ dindar, olmasa bile dine saygısız davranmayan, aksine din terbiyeli bir inanmış Atatürk vardır ortada. Bu da zaten olağandır. Çünkü Bilge Kağan'dan sonra bir de Satuk Buğra Hân gerçeğini idrak etmiş bir üstün yaradılış doğrudan doğruya Hazret-i Peygamber'in büyük etkisinde kalmış, o muhteşem gerçeği özümsemiştir; kimliğinin ve kişiliğinin önderliğe götürdüğü yolda büyük saygı duyup benimsediği üstün ruhlardan üçüncüsü de Hazret-i Muhammed'dir.

Aksini söyleyenlere inanmıyorum; çünkü söyledikleri temelden çürüktür ve çoğu Markist bile olamamış Bolşevik heveslilerinin kurulmakta olan genç Türkiye Cumhuriyetini dinsiz bir temelde sürüklemek maksadıyla yırtınışlarının belgeleri olabilmiştir ancak. Bunların başında Kadrocu denilen bir zincirlenmenin yazarı çizeri gelir. "Mâbetsiz şehir" kurmak hevesindeki Rusya bağımlısı, veya Bolşevik yanlısı, ve kendini çevreden sanan birtakım kurgulular da Atatürk'ün dinsiz, dine soğuk bakan bir kişilik olduğuna, inanmadıkları halde, milleti inandırma çığırkanlığını üstlenmişlerdir.

Çığırkanların haklı görülebileceği birtakım olaylar da yok değildir aslında, vardır ve bunlara bakılırsa Atatürk'ü din dışı görmek de mümkündür, fakat anlatılanlar ne kadar doğru, ne kadarı doğruya yakındır? Bilinmesi zordur. Herşeyden önce anlatılanlar değil anlatılanlar inandırıcı olamamıştır; 1938 yılından sonra zaten kim kimdir, kim nasıldır, ve kim kim değildir...

kendiğilinden belirginleşmiş ve anlatıcıların kişilik yıpranmışlığı da su yüzüne çıkmıştır. Bugün bile, apaçık belli; tarihiyle söylenenleriyle belli sözlerini çarpıtan hattâ başkasına mâleden sapkın torunlar görülmekte, yorumları yayınlarda yer bulabilmektedir.

Bu bakımdan ben bunların üzerinde değil doğrudan doğruya olayları, Atatürk'ün ağzından çıkmış, duyurulmasını istediği sözleri temel alacağım. Çok uzun örnekler verebilirim, çok daha fazla tanıkların çok daha güvenilir sözlerini de örnekleyebilirim. Fakat bu yazı bir kitap için değildir düşünceyle aşağıdaki örnekleri sıralamakla yetineceğim, böylece, bir üstün yaradılışın en büyük kaynağı olan dini, Atatürk'ün İslâm dinini ve Peygamberini anlayışını belirteceğim.

İslâm dininin kutsal kitabı *Kur'ân-ı Kerîm*'dir. Her kendini bilen ve inanan Müslüman Türkün evinde bulunup büyük saygılarda korunan gözetilen bir kutsal kitaptır. Türklerin, öteki Müslümanlardan çok daha fazla saygı gösterdiği de pek bilinen bir gerçektir. Mehmed Âkif gibi Atatürk'ün de *Kur'ân-ı Kerîm*'in ölümler için değil, diriler için olduğuna ve: "Doğrudan doğruya *Kur'an*'dan alıp ilhâmı-asrın idrakine söyletmeliyiz İslâmı" inancında bulunduğu iddiası yanlış sayılmaz.

Nitekim bütün ömrü boyunca *Kur'ân*'a birçoğumuzdan fazla saygılı davranmıştır. Ömründe *Kur'ân* ile ilgili bir hayli olay vardır fakat üçü, bence çok anlamlı ve önemlidir. Birisi Libya Kralı ve Senûsî Tarikatı Şeyhi İdrîs Es-Senûsî'nin armağanı iki *Kur'ân*'dır ki birisinin ithâfı hayli anlamlıdır ve Kral/Şeyhin kendi el yazısı ile: "Bu *Kur'ân*, aramızda samîmiyet ve sadâkât bağı olacaktır. Bu *Kur'ân-ı Kerîm*'i ben kurtulmuş İslâma hediye ediyorum. *Kitâb-ullah* adına yemîn ederim ki Allah'ın inâyeti ile hayatta oldukça sana yardım edeceğim."

Şeyh Senûsî'nin ikinci armağanı olan *Kur'ân* ise küçük boyda fakat nefis süslemelerle bezenmiş, pekçok değerli bir *Mushaf*'tır. Trablusgarp Savaşı sonuna kadar Atatürk bu *Mushaf*'ı yanından ayırmamış, Sofya'ya askerî atâşe atandığında giderken annesine bırakmıştır. Daha sonra, Çanakkale Savaşları boyunca, özellikle Anafartalarda iken koynunda, göğsünün üstünde taşıdığı *Kur'ân-ı Kerîm* budur. Millî devlet olma savaşları sürerken de annesine bırakmıştu. Zübeyde Hanımın savaş süresince zafer hatimlerini hep bu küçük boy *Kur'ân*'dan tamamladığı bilinmektedir.

İkinci kutsal kitap Adana'dan, adını sanını saklayan bir Adanalı tarafından armağan gönderilmiş yine küçük boy bir *Kelâm-ı Kadîm*'dir.

Yollayanının kimliği Atatürk'e rağmen bir türlü belirlenemeyince Türkiye Cumhuriyeti Devlet Başkanı teşekkürlerini bir gazete ilânı ile kimliği bilinmeyen kişiye duyurmak inceliğini göstermiştir. Bu ilândaki üslûb Atatürk'ün iç dünyasındaki ışıkları da göstermesi bakımından ilgi çekicidir: "Adana'dan imzâsız bir mektup ile bir *Kur'ân* gönderen zâtâ... Adana'dan imzâsız bir mektupla gönderilen küçük boyda bir adet *Kur'ân-ı Kerîm*'i hürmetle aldım. Bence, değerini takdir etmek mümkün olamayan bu hediyeyi en derin ve tâzimkâr dindârâne duygularıyla muhafaza edeceğim. Göndereni tarafından hakkımda sevgi ve bağlılıktan da ayrıca duygulandım. Adresi bilinmediği için doğrudan doğruya cevap vermeye imkân bulamadığımdan teşekkürlerimin muhterem gazeteniz ile duyurulmasını ricâ ederim. 4 Ocak 1923 Türkiye Büyük Millet Meclis Reisi Başkumandan Gâzi Mustafa Kemal."

Manevî değerinin yanında maddî değeri de ölçülemeyecek derecede yüksek olan bu *Kur'ân* 1938'den sonra kaybolmuştur; çalındığı söylenmektedir.

Üçüncü *Kur'ân* ise Atatürk'ün armağıdır ve Hâfız Saadeddin Kaynak'a verilmiştir. Türk mûsikîsi üzerinde tartışmaların başlatıldığı ve sürdüğü yıllarda çok yakınında fakat sofrâ çevresinden uzakta bulunan Saadeddin Kaynak'a Atatürk bir gün demiştir ki: "Ankara'ya geldiğinde hangi saatte olursa olsun telefon et, bana gel. Hele bize uygun bir besten olursa hiç düşünme, toplantıda bile bulunsam bana bildir."

Bir sanat adamına veren bu değerden çok duygulanan Hâfız Saadeddin Bey o duygulanmanın etkisinde gerçekten güzel bir şarkı bestelemiş ve hemen Ankara'ya dönmüş, otelden Çankaya'ya telefon etmiş. Başyâver: "Bize sizi bekletmememiz buyuruldu efendim" demiş; "Otelde bekleyin sizi hemen aldıracağım!"

Yarım saat içinde Çankaya'ya ulaştırılmış. Ünlü akşam sofralarından birinde bulunan Atatürk Kaynak'ı belketmeden yanına aldırılmış, besteyi duyunca da oracıkta dinlemek istemiş, dinleyince beğenmiş, bir daha okutmuş, sonra sofradan kalkmış: "Gel benimle!" demiş buyurmuş Kaynak'a, sofralı sâlonlardan çıkmışlar.

Bir odada bekletmiş Saadeddin Beyi, kendisi kütüphâneye girmiş, az sonra elinde özene bezene cildlenmiş, muhteşem bir Sülûs'te yazılışı; her sahifesi altın yıldızında "müzehheb" bir *Kur'ân* ile dönmüş: "Hâfız Saadeddin Bey, bu *Mushâf-ı Şerîf*'in değerini senden başkası bilemez; Hâfız Osman

Efendi elinden çıkma bir yazmadır, benim armağanım diye saklarsan sevini-
rim" sözleriyle *Kur'ân*'ı uzatmış; yanında da bir güzelce kesilmiş kalınca be-
yaz kağıt varmış, onu da vermiş: "*Kelâm-ı Kadîm* Allah'ın buyruğudur;
Allah'ın buyruğu yazılı sahifeye ben kul olarak bir ithaf yazamadım, şu kağıt-
çığa yazdım ki benim armağanım olduğu bilinsin, kağıdı da durak yerlerinde
kullanırsam sevinirim!"

Kitabına böyle saygılı davranan bir insan, nizâmı o kitap üzerine kurulu
dine saygı göstermemiştir.. denilebilir mi?

Kaldı ki kimliğini ve kişiliğini oluşturan temel taşlarından en önemlisi
bildiğimiz sorumluluk duygusu zâten öyle bir çelişkiye izin vermez. Ayrıca
İslâm dininin inananlarını yüzyıllardır unutulmuş kimliğine götürmek üzere
yola çıkmış bir sorumlu ruhun, o dinin peygamberini benimseyip örnek bel-
lememiş ise zaten kısa zamandan tökezleyeceğini biliyordur. Nitekim, ölü-
münden kısa bir süre önce başbakanı, ve dışişleri bakanını özellikle görev-
lendirerek, dünya Müslümanlarına duyurulmak üzere buyurduğu şu bildiri
çok açık ve çok kesin bir inancın, ve elbette sevginin, geri çevrilmesi imkân-
sız belgesi değil midir? "Bütün dünyanın Müslümanları Allah'ın son pey-
gamberi Hazret-i Muhammed'in gösterdiği yolu tâkib etmeli ve verdiği tâli-
mâtları tam olarak tatbik etmeli, bütün Müslümanlar Hazret-i Muhammed'i
örnek almalı ve kendisi gibi hareket etmeli; İslâmiyetin hükümlerini olduğu
gibi yerine getirmelidir. Zira ancak bu şekilde insanlar kurtulabilirler ve kal-
kınabilirler."

Sofya'da ateşemiliter iken bir kıyafet balosuna özellikle hazırlattığı
17nci yüzyıl yeniçeri kıyafeti ile katılan; aramızdan yetişmemiş, tarih bilin-
cinden ve tarihin coğrafyayla yoğrulmuş havasından yoksun, acılarımız ve se-
vinçlerimizden habersiz insanların dahi dâhi olsalar bizim dertlerimize deva
olamayacağına inanmış; en azından 1250 yıllık bir ruh yapısını İslâmın çağ-
daş ışığında süzebilme sırrına erişmiş bir insanı; Türkiye Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanı Gâzi Mustafa Kemal Atatürk'ün Bilge Kağan'dan gelen kim-
lik, kişilik ve önderlik sırrını çözmeye gayret ettim. Bana göre, Atatürk bu
çerçeve içindedir; başarıları da buralarda aranmalıdır.

Unutmayalım ki o da bir insan idi; bir üstün yaratılmış ruh idi, evet, fa-
kat hepimiz gibiydi.

KAYNAKÇA: *Orhun Yazıtları* (Bilge Kağan), *Nutuk* (Atatürk) ve *İlâhiyât Fakültesi Mezunları 1985 Yılığ*... ile Prof. Mümtaz Turhan, Prof. Mehmet Eröz, Hamdullah Suphi Tanrıöver, General Fahri Belen, Rauf Orbay, General Townshend, Kont Sforza, Hâfız Saadeddin Kaynak, Sadi Borak, Selçuk Erez, Murad Bardakçı, Vecihe İlmen, Sâfiye Ayla ve Hikmet Koyunoğlu'nun yazıp anlattıkları.

